

Matematik Dünyası'ndan

md@math.bilgi.edu.tr

İlk akademi eski Yunan'da Eflatun tarafından MÖ 387'de kurulmuştur.

Ortaçağ'da ve Rönesans'ta Vatikan izin verdiği ölçüde, yakılma pahasına da olsa akademi geleneği devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Başlangıçta meraklıların bir tür seçkinler kulübü olarak kurdukları akademilere aydınlanma çağına girerken devletler sahip çıkmaya başlamış, hatta akademiler devlet eliyle kurulmaya başlanmıştır.

Modern anlamda bilimler akademisi 1650'lerden beri uygar dünyada var olan bir kurum. Parlamento gibi, danıştay gibi, devletin handiyse bir parçası olmuş.

Modern akademiler başlangıçta daha çok matematiğe ve fiziğe ve bazen de mühendisliğe yönelik araştırma amaçlı kurumlar olarak var olmuşlardır. Eğitim ikinci plandadır.

İngiltere'de, daha doğrusu Britanya'da 1660'da kurulmuştur. En eski akademi diye İngilizler övünür ama daha eskisi de var, İspanya Bilim Akademisi'nin 13'üncü yüzyılda kurulduğu söyleniyor (1582, 1657 ve 1847 verilen diğer üç tarih.) İngilizlerle hep yarışma halinde olan Fransızlar çok gecikmediler, 1666'da ilk bilim akademilerini kurdular. Rusya 1725'te, İsveç 1739'da, Danimarka 1742'de, Portekiz 1779'da kurdu akademilerini. Bir sonraki yüzyıla gelince: İsviçre 1815'te, Macarlar 1825'te, Finlandiya 1838'de, Avusturya 1847'de, Hırvatlar 1866'da, Bulgarlar 1869'da.

Avrupa akademilerinin bugünkü bütçeleri 25 milyon TL'den 1 milyar TL'ye kadar değişiyor. Doğal olarak bütçeye göre akademinin görevi ve amacı da değişiyor. Bütçesi müsait olanlar bizim TÜBİTAK'ın yaptığı gibi bilimsel araştırmalara destek veriyor. Fransız akademisi gibi mütevazı bütçeli akademiler, toplumu bilim konusunda eğitmekle iştiğal ediyorlar daha çok. Ama hemen hepsinin ortak bir amacı var: Devletin bilim politikasını yönlendirmek, devlete danışmanlık hizmeti vermek.

Hepsi özerk. Üyelerini kendi seçmeyen bir akademi bulamadım.

En hakiki mürşit ilim olduğu sürekli tekrarlanan ülkemizde ise ilk bilim akademisi (TÜBA) Cumhuriyet'in ilanından 70 yıl sonra 1993'te kuruldu... Pek çok anlamda akademilerin görevini üstlenen ama hiçbir biçimde bir akademi gibi işleyen ve yönetilmeyen TÜBİTAK ise 1960'ta.

TÜBA'nın bütçesi 5 milyon lira civarında. Avrupa akademileriyle hiçbir biçimde boy ölçüşemeyecek bir bütçe.

Hükümet aldığı son kararla TÜBA üyelerinin üçte birinin bakanlar kurulu, üçte birinin de YÖK tarafından belirlenmesine karar verdi. Hiçbir koşulda doğru olmayacak tüyler ürpertici bir karar. Doğru bile olsa yanlıştır!

Hükümetin bu kararı kamuoyunda olmasa da, basının belli bir zümresinde tartışmalara yol açtı. Lehte ya da aleyhte bu konuda yazılmış yazıları bu sayıya topladık. Ancak 30 sayfaya indirebildik. Konu o kadar önemli ki, bir sayılık matematikten biraz feragat etmek zorunda kaldık. Arkamızdan, TÜBA özerkliğini kaybetti MD'den ses çıkmadı denmesin!

alınması